

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה מבית מדרשו ושיעוריו של

הגאון הינוקא

רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

גליון
117

פרשת שמות

מאיוה 'עם' היה ירא פרעה

לאויב גדול לכל בני ערב מבני קטורה ומבני מדין שנקראו כולם בשם 'ערב רב', וגם לכל בני ישראל שהיו אהובי וחביבי מלך פרעה הראשון ממלכי הרועים, והיתה ראשית עצתו לנקום בכל אנשי המלך הראשון, והם כל אותם ה'ערב רב' אשר נתיישבו כולם במצרים מזה זמן רב, אלא שהיו יראים המצריים מהם פן יגברו עליהם כבתחילה ויקחו מהם המלוכה, לכך נשתעבדו בהם כולם בפרך ובאכזריות, כבהמות השדה ממש, ונשתעבדו אף בישראל שהיו אהובי וחביבי המלך הראשון. ולכך כשיצאו ישראל ממצרים, אמרו הערב רב שגם הם צריכים לצאת, שאף הם סבלו כמו ישראל וקראו אותנו המצריים בני ישראל.

יוכבד נולדה מחדש קודם לידת משה

וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת פֶּת לֵוִי (ב, א). במסכת סוטה (דף יב ע"א) ומסכת בב"ב (דף קכ ע"א) דרשו, שלכן נקראה יוכבד 'בת' לוי, לומר שכאשר חזר ולקחה עמרם בליקוחין שניים (כמבואר שם), חזרה לנערותה. וביאר האריז"ל בשער הפסוקים (פ' שמות, ובספר תהלים), שבליקוחין אלו נתעברה בה נשמת חוה, ולכן חזרה לנערותה, כי קבלה נשמה חדשה, וזהו גם טעם שהוצרכה לליקוחין שניים, וכדרך הבתולות.

מדוע חשבו כולם שעמרם לקח אשה אחרת מבית לוי

וכתב בספר יערות דבש (ח"ב דרוש ט), שכיון שהחזירה הקב"ה לנעוריה, לכן המון העם שראו עמרם לוקח אשה זאת, אמרו שאין זו יוכבד, כי יוכבד זקנה היתה, וזאת הלא היא נערה בתולה ילדה, ואין זו אלא רק אחת מנכדות לוי, וקלסתר פניה דומה ליוכבד קרובתה. והיה הדבר בהסתר, ורק 'חידים שרידים אשר ה' קורא ידעו שהיא יוכבד. וכיון שלא ידעו שהיא יוכבד ממש, וחשבו שהיא נערה ממשפחת בת לוי, לכך כתבה תורה 'בת לוי' סתם, כי הבריות חשבו שהיא נכדת לוי ולא יוכבד. ובספר משכיל לדוד על רש"י (ב, א) כתב שלכן כתיב 'בת לוי', כי היתה נראית כמו בת קטנה העומדת ברשות אביה, וצריכה לקבל קידושין מאביה.

וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ הֲנֵה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ (א, ט). ביאר האריז"ל בשער הפסוקים (פ' שמות) שהיה פרעה ירא מאותם הגרים אשר גיירו יוסף ויעקב, שהיו נספחים לישראל במצריים, והיו נקראים 'ערב רב'. וזהו 'עם בני ישראל', העם שהם של בני ישראל. והם היו נמצאים בערים מיוחדות, כמו שנאמר (בראשית מז, כא) 'ואת העם העביר אותו לערים', והם היו רבים ועצומים מהמצריים, וכמובא במכילתא (בא, מסכתא דפסחא ד) שהיו ה'ערב רב' מאה ועשרים רבוא לדעת רבי ישמעאל, או מאתים וארבעים רבוא לדעת רבי עקיבא, או שלוש מאות ושישים רבוא לדעת רבי נתן, ולכך היה פרעה ירא מהם.

וביאר, שניצוצות הקודש שיצאו מאדם הראשון באותם השנים שפירש מאשתו, נתגלגלו באנשי דור המבול ודור הפלגה, והם סוד אותם המצריים שמל יוסף והחזירם אל הקדושה, והם ה'ערב רב'. והיו נקראים עברים ונהגו בעריהם מנהג ישראל, אך אינם ישראל ממש, רק היו כמו עם של בני ישראל. ורק אח"כ כתיב 'ויקוצו מפני בני ישראל', הם ישראל ממש. וזה טעם גלות ישראל במצרים, בשביל ללקט ניצוצות אלו מערוות מצרים. ומשה רצה להעלותם, אך הקב"ה ראה שהנה עדיין לא היו מתוקנים וראויים, ולא היה רוצה להוציאם עדיין!

האם גזירת השעבוד היתה על הערב רב או על ישראל

והנה בספר שמנה לחמו (פ' ויגש) הביא מספרי דברי הימים כיצד נתגלגל הדבר שנשתעבדו ישראל בגלות מצרים על ידי הערב רב. כי הנה מלכי ערב שהיו רועים, תפסו את המלוכה במצרים כמה מאות שנים נגד רצון המצריים, והם אהבו את משפחת יעקב ויוסף מפני שהיו אף הם עבריים, מבני עבר הנהר, ועזרו להם נגד זרע חם המצריים. אולם כאשר נסתלקו יוסף ואחיו וכל הדור ההוא, ושכחו בני ישראל מדרכי הקודש של יעקב ויוסף, נתגלגל מן השמים שקמו כל המצרים כאיש אחד ומרדו במלכם, וכבשו שוב את המלכות ופרקו מעל צוארם את עול מלכי הרועים, וקם מלך 'מצרי' חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, והיה ראש המורדים, ונהפך

¹ וכל אותם הערב רב שיצאו ממצרים, מתו כולם במדבר, אם על ידי הנחשים השרפים כדעת מהר"ו בספר עץ הדעת טוב (פ' חוקת), אם לאחר עונן העגל כדעת האור החיים (שמות לב, יא). וכיום אין לנו אלא מגלגולי נשמותיהם המתעבים בזרע ישראל, וכמובא במסכת ביצה (דף לב ע"ב), שכל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו, והוא מאותם הערב רב. ובזהו בראשית (דף כה ע"ב) הביא בהם כמה סימנים, וכלל הכל, שכל אשר אינם חפצים במלכות ה', הם מסימני הערב רב, ויש מהם אשר מעורבים טוב ורע, והרע שבהם יפול ויכלה לעתיד לבוא, ויש מהם שהם רע גמור, ויכלו לגמרי לעתיד לבוא, וכמו שביא כל זה בעל הלשם (הקדור"ש שער ו, ה).

ואל"ה יעמדו על הברכה

לישועה רפואה והצלחה בכל הענינים

מו"ר הרה"ג חכם יצחק כהן בן ימנה, מו"ר הרה"ג שמעון רפאל בן חביבה, פבל נסים בן מרינה, אורלי בת אתו, אביחי דוד בן סוליקה שולמית, משה מנחם מבורך בן אורלי, לדיווג הגון נתנאל הקון בן סיגל

לעילוי נשמת

ראו דור דרור בן רונית, משה בן אליהו, שאול לוי בן ויקטוריה, גליה בת בת סיני ת.נ.צ.ב.ה

המשמעות של גילוי שכניה ועליית השכינה

הנה אמרו בהגדה של פסח 'ובמורא גדול' זה גילוי שכניה, כי כך הוא הדבר, שבכל פדות והצלה שנעשית לישראל יש בזה גילוי שכניה. כי אור השי"ת נמצא תמיד, והעלמתו והסתרתו מן הברואים הוא גלות השכינה, וכאשר מתקדש שמו יתברך ורואים את השגחתו יתברך ושידוד הטבע, הוא גאולת עליית השכינה. וכך בגאולת מצרים נשפע האור הגנוז מרום המעלות והאיר במקום הגלות, ובכך נגאלה השכינה ויצאו ישראל ממצרים. וכן הוא בכל זמן לדורות, שכאשר מאיר האור הגנוז, בזה נכנעים ומתבטלים כל המצרים לישראל, ומתגדל ומתקדש שמו של ה' ב"ה בכל העולמות, והוא גאולת השכינה.

והנה גילוי השכינה הוא גילוי של אור התיקון דששת ימי מעשה בראשית, והמשמעות בזה, שכשם שבמעשה בראשית וחידוש העולם מכיר הנברא תיכף שהכל מחודש על ידי אורו יתברך, כך בכל זמן שמתגלה אור ה' יתברך בעולם, הכל יודעים שה' ב"ה הוא שעושה עשה ויעשה לכל המעשים, והוא יתברך המושל בכל הבריאה, והכל מתנהג כפי רצונו יתברך המחודש בכל רגע מעשה בראשית. וכאשר נעשה גילוי זה, הכל רואים שהאור הגנוז שהוא אור דמעשה בראשית היה ונמצא תמיד בכל אתר ומגלה אלהותו יתברך, וזה גאולת ופדות השכינה.

הדעת הוא המלביש ומגלה לאור הגנוז

והנה האור הגנוז המתגלה בגאולה נמשך מרום המעלות, מהכתר העליון, כמו שכתוב (שמות ג, יד) "איהי אשר אהיה", שהם רחמים גמורים הנשפעים ממנו יתברך וגילוי אהבת השי"ת לישראל, וכל החיצונים בטלים. וכל זה מפני שהוא אורו יתברך בבחינת פנים ולא בבחינת אחר, ולכן הוא הארת פנים וגילוי רחמים לכל הבריאה כמו שכתוב (במדבר ו, כה) "יאר ה' פניו אליך", אך לקליפה הוא דין המבטלו מן העולם.

ומפני שאור זה הוא גילוי אורו יתברך בבחינת 'פנים', אינו יכול להתגלות לבריות, מפני שבוה יתבטלו ממציאיותם, כמ"ש (שמות לג, ט) "כי לא יראני האדם וחי", ואינו יכול להתגלות לברואים אלא בבחינת 'אחור'. והנה באור הכתר אין אחור ופנים כנודע, אלא שהוא עקיף פנים ואחור, ומשמעות הדברים לקרבם אל השגתנו הוא, שאור ה' הפנים הוא השגה שאין ביכולת הנבראים להבין, אך בחינת 'אחור' הוא שורש נעלם לחיצוניות הכתר, שהוא הדעת, כי התפשטות אור הכתר הוא הדעת כמובא בע"ח (שער כג, ט), והוא המלביש לאור הפנים ולגילוי הרחמים אל התחתונים.

וזה שאמר הקב"ה למשה (שמות לג, כג) "וראית את אחורי ופני לא יראו", ואמרו בברכות (בדף ז' ע"א) קשר של תפילין הראה לו, שהוא סוד אור חוזר מאור הפנים כמובא בשער הכוונות (דרושי התפילין ז), והוא מקור התפשטות הדעת בכדי שיוכלו הנבראים לעמוד ולקבל הארה מועטה מהאור הגנוז שיאיר בדעתם, שיוכלו לעמוד לפני הבורא ב"ה. ומשה זכה לשלימות השגת אור הדעת, שהוא גילוי אורו יתברך בבחינת פנים, וכמו שכתוב (שמות לד, לה) "כי קרן עור פני משה", כי היה משה בסוד האור הגנוז, כמ"ש (שם ב, ב) "ותרא אותו כי טוב הוא" כמובא בזוהר שמות (בדף יא ע"ב). אמנם כלפי הנבראים מתפשט האור כדעת והשגה בגדולת השי"ת, וכמ"ש לעתיד (ישעיה יא, ט) "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". וזה כמים לים מכסים, דהלא המים הם עצמים הי"ם, אלא שמצד אחד הוא כיסוי והסתרה על אור הפנים וים המלכות, בסוד אור חוזר, אך מאידך הוא גילוי אורו יתברך בלא הסתר, והוא יתברך ואורייתא חד, כמים לים.

הדרך בה מתגלה הדעת ותורה שבעל פה

והתגלות הדעת בעולם היא התורה שבכתב שנתגלתה במשה, והוא נקרא התגלות הדעת בעולם, אך הגילוי של הדעת אל האדם אינה אלא על ידי מדרגת הפה, שהיא תורה שבעל פה, ולכן נקראת 'על פה', כי הדעת נגנת כפה כמובא בזוהר משפטים (דף קכב ע"א) 'דעת גניז בפומא', ואינה יכולה לצאת אלא על ידי שהפה מתוקן. ולכן אף אם יאיר הקב"ה את האור הגנוז וימשיך עליו הארת הכתר ושם אהי"ה, ויבוא משה רבנו לגאלנו כמ"ש בתיקונ' ז (תיקון סט, דף ק"ב ע"א) על הפסוק "מה שהיה הוא שיהיה" (קהלת א, ט), ותימשך אצלנו התורה על הפה - עדיין ישנו חוצץ ומונע אחד מלהוציא הדעת הגנוז כפה אל החוץ, ולראות את הרחמים של הבורא ב"ה מתגלים בעולם, ושיביא אור זה לגאולה השלימה ועליית השכינה. ודבר זה הוא שלימות הפה וקדושתו, כי לא יוכל להתגלות האור הגנוז בלא זה, והוא החוצץ האחרון בין ישראל לגאולה.

בלא קדושת הפה אין הדעת יכולה ליצא מהפה ולהאיר

כי עיקר הכח שניתן ביד האדם לפעול ולתקן בעולם כח הבחירה והדעת שבו, הוא כח הדיבור, כמ"ש (בראשית ז, ב) "ויהי האדם לנפש חיה" ותרגם אונקלוס

'לרוח ממללא'. והמשמעות בזה, שאף אם יושפע על האדם אור עליון להושיעו מכל צרותיו, ישאר בידו דבר אחד שעל זה אין הקב"ה מניח שיעשה על ידי האור העליון, אלא דבר זה תלוי בנבוא וברוח שבפיו, לפתוח בזה את החלון והדרך בה ימשך אצלו האור הגנוז במקומו להצילו ולפדותו, והוא שיקדש את פיו מן רוח טומאת הידילטוריא והלשון הרע, ויהיה כחומה בצורה למנוע את רוח הטומאה מלשרות על פיו.

כי רוח הטומאה היא החוסמת והמונעת היחידה להאדם מלפרוץ את המ"ם סתומה, שהיא השפתיים, כמובא בשער הכוונות בדרושי העמידה (דרוש א), כי האור העליון יכול לשבר ולבטל את כל המונע ומעכב להאדם, אך כאשר יירד האור העליון לגאול לישראל, ישאר בידם להכין ולהכשיר את הפה, בכדי שיוכל האור העליון לבקוע את השפתיים של האדם, כמ"ש (ישעיה נח, ח) "אז יבקע כשחר אורך", שהוא האור הגנוז כמובא בזוהר מקץ (דף רג ע"ב), ובוזה תפדה השכינה מן הגלות ויוכלו הכל לבוא אל התכלית, כמ"ש ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך" - שיהללו וישבחו ויכירו בגדולת ה' וקדושת התורה וישראל.

ולכן כאשר בא משה רבנו למוחין דגדלות, שהוא סוד הארת פנים ואור הכתר כמ"ש (שמות ב, יא) "ויגדל משה ויצא אל אחיו", תיכף רצה להמשיך אור זה בגילוי אצל כל ישראל. ומפני שבא והגיע זמן הגאולה היה יכול להשתמש באור הגנוז באיתגליא כמ"ש 'אר ה' פניו אליך', והביט בפני המצרי. בסוד 'ונתתי את פני באיש ההוא', כמ"ש (שם ב, יב) "ויפן כה וכה", וכמ"ש בברכת כהנים 'כה תברכו', שלישראל הוא טובה אך לקליפה הוא דין וביטול, ורצה תיכף לבטל את קליפת המצרים ולהושיע לישראל. אך כשראה שיש בהם בעלי דלטוריא ולשון הרע, הבין שאין הם יכולים להוציא את אור הדעת הנגוז כפה לעולם, ואף שרצה לזרוץ קץ גאולתם, ידע שזה הדבר הוא מונע אמיתי מצד התחתונים אל הגאולה. כי פגם הדיבור הוא המביא לסילוק של הצדיקים, כי לאחר שאין האור יכול להתגלות, הוא הולך ומסתלק, וכך כשראה משה שאין האור הגנוז יכל להתגלות, היה צריך להסתלק והלך וברח למדין.

שורש הארת פנים מצד ברכת הכהן

וקדושת הפה הוא במסירות נפש

והדרך שנמשך הארת הכתר, שהוא כאמור הארת הפנים כמ"ש 'אר ה' פניו אליך', הוא גם כן על ידי הכתר והרצון של האדם, כלומר על ידי הרצון וההסכמה למסירות נפש, ולכן חגר עצמו משה רבנו ואמר לה' ב"ה (שמות לג, טו) "אם אין פניך הולכים, אל תעלנו מזה", כי ברצונו ובמסירות נפשו, רצה שיאיר על ישראל הארת הפנים. וזהו שאמרו במדרש נחומא (יחי' ז, ב' מג, ח) שבשכר 'זאני והנער נלכה עד כה', זכו ישראל לברכת כהנים, כי אף מה שזכה אהרון לצוות לבניו את קדושת ברכת הכהנים הוא על ידי שקידש את פיו במסירות נפשו לגאול את ישראל בכח פיו, וכמ"ש (שמות ד, טז) "ודיבר הוא לך אל העם, והיה הוא יהיה לך לפה".

ובאמת התפשטות הכהונה בשורשה היא על כל ישראל, כמ"ש (שמות ד, כב) "בני בכורי ישראל, וכמ"ש (שם יט, י) "זאתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", וכמ"ש (ישעיה סא, י) "זאתם כהני ה' תִּקְרְאוּ", היינו שלעתיד יהיו כל ישראל נכללים בגדר כהונה, כי יאיר האור הגנוז אצל כל ישראל בהארת הדעת ביתר שאת, ולכן יהיה שייכות אצל כל ישראל למדרגת כהונה, שהוא הארת פנים, כי יתוקן הפה בשלימות, ותוכל הדעת להתפשט ולמלא את הארץ.

חנוכה ופורים הם ב' מדרגות של התפשטות

מהכהונה על ישראל

והנה יש בזה ב' מדרגות, שהם חנוכה ופורים, 'חנוכה' זו מדרגת כהונה המסרת את האדם בנפשו, שהוא הארת האור הגנוז המטהר לנפשות, והוא טהרה למדרגת הראש והמוחין של האדם, אך מלבד זאת יש את התפשטות הכהונה על מי שלא היה קודם לכן כהן, כאמור, וזה כנגד התפשטות הכהונה לכל הגוף, והוא כנגד ההצלה של 'פורים', שזו היא מדרגת מרדכי היהודי ואסתר המלכה. ומדרגת מרדכי ואסתר היא ענין פנחס בן אלעזר המציל לישראל מכליה, וכמ"ש (במדבר כה, יא) "השיב את חמתי מעל בני ישראל ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי", כי במסירות נפשו להצלת ישראל, נעשו מרדכי ואסתר כפנחס שזכה במסירות נפשו להשיג את מדרגת הכהונה. ולזה צריך לתכלית קדושת הפה כאמור, ולכן לקח מרדכי גם פיהם של תינוקות של בית רבן כמובא באסתר רבה (ט, ד).

וב' מדרגות אלו של חנוכה ופורים ישנם בתפילה. שכאשר אדם רוצה להושיע על צרכי נשמתו, הוא מצד האהבה, וכנגד הכהונה של חנוכה. ומה שרוצה להושיע על צרכי גופו, הוא 'יראה' גדולה, כי הוא התפשטות האור הגנוז והכהונה עד הצלת הגוף, והוא הפחד הגדול של פורים, וכנגד 'מרדכי' העולה בגימטריא 'רעד'. והנה כל אדם נושא עיניו לשמים ומבקש

את הצלת נשמתו, ומבקש בכמה תפילות ובקשות על צרכיו הגשמיים, וכל התפילות משתוקקות לבוא ולהוציא פירות ולהעלות את האדם מכל הפְּצָרִים, אך בכדי שהתפילות יעלו ויעשו פירות צריך להכין כלי קדוש, שהוא הפה, ולירא מדלטוריא ולשון הרע, ועל ידי מדרגת הקדושה של הפה מדיבור טמא של לשון הרע, יעלו התפילות וימשיכו את השפע לאדם.

פנחס בקע את הפה שיוכל האור הגנוז להציל את ישראל מכליה

והתפשטות הכהונה הוא מדרגה של תפילה בכח להצלת כלל ישראל, וזה על ידי פנחס, כי כשבא לידם מעשה זימרי שדיבר במשה כמובא במסכת סנהדרין (בדף פב ע"א), נתעלמה הלכה ממשה והזקנים, כי נגנז הדעת בפה, ולא היה להם פה, ובאמת הוא דבר שאין בו פה, כי אין מורין כן. אמנם כאשר בא פנחס ומסר את נפשו על כלל ישראל, נעשה פה, והציל את כל ישראל מגזירת הכליה.

כי עיקר מעלת הפה היא שביא הפה לידי שלום בין ישראל לה' ב"ה, והיא מדרגה הפודה ומצילה אף את הגופים משמד וכל הגזירות. וזכה לכך פנחס אשר בקע את הפה בין ישראל לאביהם שבשמים, כי על ידי מסירות נפשו של פנחס נעשה שלום כמ"ש (במדבר כה, יב) "הנני נותן לו את בריתי שלום", שהוא תכלית הפה, להביא לשלום שיש בו גם הצלת המוחין והנשמה, וגם הצלת הגוף והציל את ישראל מכליה.

כי בכח מדרגה זו, שהיא תפילה בכח, יכול להציל לכלל ישראל, ואפילו אם נגזר איזה דבר חלילה. וזה סוד ההצלה של פורים, שיכל מרדכי לעמוד ולפדות לישראל גם מצד הגופים שלא יבוא ענין כליה. ולכך פנחס הוא אליהו המביא לפני השי"ת תמיד את המסירות נפש של ישראל על ענין המילה כמובא בזוהר לך לך (בדף צג ע"א), שכל זה הוא תפילה בכח, כי במילה הנימול הוא בלא דעת, וכל העבודה היא מסירות נפש מצד הגוף.

וכל זה הוא מצד וסוד האות פ'. כי יש פ' בטומאה, שהיא פ' דפרעה, והוא אגירת וגניזת כל השפע במקומו, שלכן הנכנס למצרים לא יצא כמובא במכילתא יתרו (מס' דישמעאל), אך יש פ' בקדושה, שהוא גניזת הדיבור וקדושת הפה, וזכה נושעו ישראל ונעשה הבדל בינם לבין המצרים, שעל זה נאמר (שמות ח, יט) "ושמתי פדות בין עמי ובין עמך", שהוא הצלת הגוף דוקא, עד שנעשה חילוק גם בין בהמות ישראל לבהמות מצרים, כי הוא מכח קדושת הפ' ד'פדות'. וכן פנחס היה כנגד האות פ', וכן פורים כנגד האות פ'.

כי הדיבור צריך להיות גנוז בתוך הפה, כהאות פ' שקוצה פונה לפני האות, כי הפה נועד להוציא על שפתיו את האור הגנוז, שהוא סוד תורה שבעל פה, ולא דבר אחר, וכדאמר רבי יצחק במסכת חולין (בדף פט ע"א) מה אומנותו של אדם בעולם הזה - ישים עצמו כאלם, מלבד בדברי תורה, וכמובא במדרש שוחר טוב (מזמור לט).

גילוי התורה שבעל פה והתלמוד היא המבטלת את הרע מהגוף

כי תורה שבעל פה, שהיא כנגד לוחות השניות, היא חלק התורה המגולה לאדם, כי היא כנגד מה שיוכל כל אחד למצוא עצמו בתוך התורה ולראות שיש לו חלק בתורה. וזוהי תכלית התורה - שתהא מגולה לאדם, כי כשיש גילוי של התורה לאדם על ידי תורה שבעל פה ולוחות שניות, הוא גילוי אור הפנים, וזוהי מתבטל כל הרע הנמשך מחטא העגל.

ואם אין מקבל הוא מפה קדוש, או שאינו מקדש את פיו, אין התורה מאירה את מקומו, ואין האדם רואה את עצמו חלק בתורה. ולהיפך, על ידי קדושת הפה, שהוא הכלי היותר קרוב להכיל התורה שבעל פה, כל דבר בתורה יאיר בו ביתר שאת. כי אין צריך ללמוד איזה דבר בסודות בתורה או פנימיותה כדי להכיר את אור התורה, שהרי באמת לעולם לא טעמנו מהתורה שהיא כולה מאירה תמיד וכל חדריה רצופות אהבה, וכל החיסרון הוא מצד קדושת הפה והדיבור, שכאשר יהיה האדם קדוש בפיו, יוכל התלמוד להאיר באדם את האור הגנוז. כי התורה כולה היא אור, אך בלא הפה אין לה גילוי בדרך הארת פנים, ונדמה לו התלמוד כחושך.

לעתיד יתפשט אור הגנוז בגילוי גם על התלמוד

ויתגלו סודות התורה גם אל הגופים

וכל זה הוא רק בזמן הגלות, אך לעתיד יתפשט אור הדעת והכתר העליון על כל חלקי התורה, ומלבד מה שיאיר האור הגנוז בדרך הכהונה של 'חנוכה', שהוא ענין גילוי סודות התורה, וכנגד המוחין והראש וכל המקדש את פיו ומחשבתו הוא מאיר את האור של כהונת 'חנוכה', וזה גילוי פנימיות התורה וסודותיה.

אמנם עיקר גילוי הסוד הוא באמת בפשט, כי העיקר הוא לגלות את הדעת המתוקן וחיצוניות הכתר עד מדרגת הגוף, שזה כנגד פורים, שהוא כנגד פשטי אורייתא, פשט התלמוד, כי הוא הסתרת אור הפנים כמ"ש (בדברים לא, יח) "הסתר אסתיר פני", שהוא כנגד 'אסתר' כמובא במסכת חולין (בדף קלט ע"ב), שהוא ענין ההסתרה במגילת אסתר שאין בה שם הוי"ה בגילוי.

ובגילוי התלמוד הוא חידוש גדול ונעלה יותר שיתגלו סודותיו, כי הוא התפשטות הדעת עד מדרגת הגוף, שהם גופי התורה ודיניה, וזה כנגד התפשטות הכהונה ומדרגת המוחין והראש למטה, וכנגד פנחס בן אלעזר. ולכן נקרא בן אלעזר,

כי הוא כנגד מדרגת הגוף, וזה התפשטות סודות התורה עד הפשט והתלמוד כמ"ש (משלי יז, יז) "אח לצרה יוולד", כמובא ברעיא מהימנא בזוהר נשא (בדף קכד ע"א) על אליהו הנביא שהוא סוד פנחס, כי אליהו העלה את הגוף למדרגת הראש ועלה בסערה השמימה עם גופו שנהפך ללפיד אש.

וזה שאמר רבן שמעון בן גמליאל במסכת אבות (א, יז) כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה - שבכדי להמשיך את המדרגה של סודות התורה, שהם כנגד הגדלות והחכמה, אל מדרגת הגוף, שידע גם הוא מהאור הגדול שבכל חלקי התורה, אינו אלא על ידי השתיקה, שיקדש את פיו מכל רע.

בקדושת הפה יעלו כל תפילותיו לפני השי"ת

להמשיך לאדם כל הטובות

ובזה שמקדש את פיו נמשך עליו האור הגנוז, כי יעלו כל תפילותיו למעלה, הן אלו שהתפלל מצד הארת הדעת, והן אלו שהתפלל מתוך הדחוק ומצד הגוף לבד. שהם ב' מדרגות בתפילה, כי יש מדרגה שאדם מתפלל כאשר מאירים לו הדעת והמוחין בתפילה, והוא כנגד חנוכה, אך יש שהדעת הולכת ונסתלקת, שהוא בסוד פורים, כמובא במסכת מגילה (בדף טו ע"ב) שעל כן אמרה אסתר "אלי אלי למה עזבתני" (תהלים כב, ב), ואז אין הדעת מאירה בתפילה, ולכך הוא תפילה רק מצד הגוף, ונקרא תפילה בכח.

ומתפילות אלו היוצאים מהאדם בלא המוחין, אלא מן הגוף, מאלו התפילות דוקא נשפע לאדם כל השפעים עד למדרגת הגוף הגשמי, שזה מורה על השפע בתורה שבעל פה. כי בנוסף לכך שרואה איך כל התורה היא אור לאדם, ואינה במחשכים כבבל, כי היא כנגד פורים והתלמוד בכלי המאירים את בבל, וזכה שתאיר התורה גם להצלת ופדיית הגוף הגשמי. וכך נמשכה לישראל כל גאולת מצרים, על ידי ששועו להשי"ת וזעקו אליו בב' אלו המדרגות, הן מצד שהיו כוספים להשי"ת מצד האור הגנוז שמאיר במוחין, שהיו יושבים ומשתעשעים במגילות שהשי"ת גואלם, וזה היה בשבת קודש (שמו"ד ה, יח), שהוא כנגד נר שבת וחנוכה, וכנגד אור הכתר והדעת הנשפע ומושיע ומטהר את האדם מצד הנשמה. ומלבד זאת גם זעקו ישראל להשי"ת מצד המדרגה השנייה, שהיא תפילה בכח, מצד הגוף, בלא שמאירה להם התפילה, ומבלי שיש להם כח וחיות ורצון להתפלל, וכמ"ש (שמות ב, כג) "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה".

כשקידשו ישראל את הפה כמצרים

עלו כל התפילות והזעקות לפני השי"ת

וזה שכתוב מן העבודה ב' פעמים, שהם כנגד ב' מדרגות התפילה. כי אמרו במסכת תענית (בדף ב ע"א) שעבודה שבלב זו התפילה, וזעקו ישראל הן מצד מדרגת הארת הדעת, וכענין 'חנוכה', והן מצד הגוף כמ"ש 'ויאנחו בני ישראל מן העבודה', שהאנחה היא מצד הגוף, וכמובא במסכת ברכות (בדף נח ע"ב) שאנחה שוברת כל גופו של אדם.

וזה שכתוב (שמות ב, כה) "וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים". וירא א' להים' - שראה ושמע את תפילתם, 'וידע אלהים' - שידע שהשיגו בתפילתם גם את מדרגת התפילה מצד הגוף, וכענין פורים, שזו התפשטות מידתו של משה רבנו ואור הדעת עד למטה למקומם לגאלם. וכאשר ראה זאת, לא העלים הקב"ה עיניו לפדותם ולהצילם גם במדרגת הגוף, שהוא ישועה והצלה שלימה. ולכך תיכף נתגלה הקב"ה על משה רבנו במדבר לצוותו על בני ישראל לגאלם, ואמר לו "כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך" (שמות ד, יט). כי דתן ואבירם היו סימן למשה אם ישנם בעלי לשון הרע בישראל, ולכך כאשר ראה בתחילה שיש מציאות לדתן ואבירם, ידע שפגם הלשון והדיבור פורה ראש ולענה ומתפשט בכל ישראל, כי היו הם סימן לזה, כי היו מרכבה אל הלשון הרע וקליפת הכלב שבאותו הדור, כמ"ש (שם ה, כ) "ויפגעו את משה ואהרן נצבים לקראתם", כי הם כהכלבים עזי הנפש שהם מלכותא בלא תגא (סנהדרין קה ע"א), כי היו יוצאים נצבים כמו כלבים כביכול להגן על ישראל, אך הם העזי פנים שהחריבו כל דבר שנעשה בו שם של חורבן בזה העולם, ונשמתם היא המעולמות הנחרבים, ותיקונם קשה עד כמעט שאינו אפשרי.

כי עזותם וחוצפתם מבטלת היראה והפחד המוכרחים בכדי שיזכה האדם על ידו לאור הגנוז, וזוהי הם מונעים את ב' הפיות של ב' מדרגות התפילה לעלות, וכמ"ש בעזרא (ט, יא) "מילאוה מפה אל פה בטומאתם". ובאותם הרשעים שבכל דור אין את היראה והאות פ' של פנחס לגנוז את הלשון, ואין קוצה של האות נגנזת תוך האות, ולכך נראים הם ככלב שאין בו את גניזת הלשון והקול בתוך פיו. וכאשר אחזו ישראל במידה של הרכילות והדלטוריא, נתנו בזה כח לעזי פנים לעמוד כנגד משה רבנו, ולכך הלך ונסתלק האור הגנוז.

אך כאשר נעשה יותר ענין השעבוד, נכנע בזה הגאווה, והצליחו לבוא לקדושת הפה, ובטלו הקטגוריים הנעשים ונבראים על ידי הדיבור ומעכבים את גאולתם, וזוהי עלו תפילותיהם - הן מצד הארת הדעת בתפילה, והן מצד הגוף שהוא תפילה בכח ללא הארת הדעת כלל. כי בזה השיגו גאולה הן לנשמה והן לגוף, הן מצד התפשטות הכהונה מתוך מסירות נפשו של אהרו שנאמר בו 'וזהי הוא יהיה לך לפה', והן מצד התפשטות הכהונה למדרגת הגוף, שהוא תכלית

שלימות הפה - בכדי להביא שלום בין ישראל לה' ב"ה, כאמור.

וזה שאמר הקב"ה למשה 'כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך', כי ביטלו ישראל את הרע וביטלו מליבם את מידת האכזריות המכה אחד את חברו בסתר, ומדבר בו וגורם לטמא את פיו, ובזה התבטלו ונכנעו גם דתן ואבירם וכל העזי פנים והכלבים שבדור, כי ירדו מטה לצד המיתה, וקבלו צרעת ועניות שהם כל הדין הקשה מצד הקליפה הנעשית מהדיבור הרע על הבריות ועל הצדיקים.

בגילוי הסנה היה משה ירא מן הדין הכא מן הדילטוריא ופגם הדיבור

אך משה רבנו היה ירא מאוד שמה ימשך דין על ישראל על ידי שלא יאמינו בדבר שליחותו, וידברו בו חלילה דבר שאינו הגון, ובזה היה יראה גדולה עד מאוד למשה שמה ימשך הגלות מעתה לכ' או מ' שנה אחרים, כי כפי שהיה בתחילה שבא להאיר בהם ודברו בו, וכך אפשר שיהיה גם עתה ויאבד את רצון לגאלם, ועל זה לא רצה משה רבנו לילך בשליחותו של הש"ת, עד אשר יבטיחו שלא יבוא מדבר זה איזה קלקול וצער נוסף בהמשכיות של הגלות המר במצרים.

וזה שטען משה לפני הקב"ה (שמות ה, כב) "למה זה שלחתיני", כי כאשר ראה את דתן ואבירם היוצאים נצבים לקראתו, היה ירא שמה עתה שהם שוב חזרו למציאותם, ובזה תתעכב הגאולה בעוד שנים או שתבוא בדין ח"ו. ולכך טען שוב לפני הש"ת (שם ו, יב) "הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים", שמאחר שיש דלטוריא בישראל ומציאות לדתן ואבירם, כיצד יוכל האור הגנוז לבקוע את הפה ולבטל את פרעה.

ועל זה לא השיבו הש"ת, רק אמר לו שילך בשליחותו, היינו שאיך שיהיה, הוא יתברך גואלם כעת, כי אע"פ שיהיה פעמים שיקומו על משה ואהרן ויצערו להם כנאמר במחלוקת קורח "ודתן ואבירם יצאו נצבים" (במדבר טו, כז), כיון שיהיה זמן אחד שהיו נקיים מרכילות ודלטוריא ויהיה בהם קדושת הפה, בזה עלו כל התפילות והמשיכו את אור הכתר והדעת עד למטה להמשיך להם ישועה וגאולה שלימה.

וזה שכתוב (שמות יא, ט) "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל", שכל המספר לשון הרע נדמה ככלב המנבח וחרוץ בלשונו (כמ"ש הכלי יקר בבראשית לו, ב), ובשעת הגאולה כשיצאו ממצרים היו שלמים עם משה רבנו, ולא הייתה רוח קליפת כלב יוצאת מפיהם כלל בדיבור על משה, ומכח זה יכלו לצאת ממצרים, ולזכות גם להצלת הגוף, שהוא משמעות של גאולה גם בעולם הזה וגם אל הגופים.

כי כל שלא מדברים ישראל זה בזה ונזהרים בכבוד התורה וחכמים, אין פה למקטרג. כי פגם הדיבור והפה של האדם הוא הנותן פה למקטרג למנוע ממנו כל השפעים, שבתחילה מונע ממנו השפעים החוקים ממנו, ואח"כ מונע ממנו את השפעים מגופו, וכענין הצרעת. ולכך עניות שהוא מניעת השפע, הוא כנגד הצרעת והדין הנמשך מפגם הדיבור כמובא בספר הפליאה (דף כא ע"ב).

בלשון הרע נמשך כליה וחרובן

אלא שניצול העולם על ידי גניות הדיבור בפה

כי הנה כאשר פוגמים הפה בקדושה, נעשה פה למקטרג, שהוא הנחש והוא מלאך המות כמובא במסכת בבא בתרא (דף טז ע"א), וכאשר הפה פגום ונעשה פה למקטרג, הוא עולה ומקטרג וממשיך חורבן והרס בעולם. ולכן בכדי שלא יתבטל קיום העולם לגמרי, נגזר הדעת בפה, ואינה בוקעת את הפה ויוצאת אל הגילוי. וכך היה בחטא אדם הראשון, שכאשר דיבר הנחש בכורא יתברך, נעשה שורש לחורבן של העולם כולו, ובכדי שלא יחרב העולם, נעשה כביכול פגם גם בפה דקדושה, שהוא סוד גלות השכינה כמו שאמר אליהו (תיקרו"ז הקדמה, דף יז ע"א) 'מלכות פה', ובזה נשאר ונמשך הדעת והאור הגנוז בעולם בכדי לקיימו - אך אינו בוקע את הפה ליצא החוצא ולהאיר לבריות את הדרך אל הדיבקות בהש"ת. ולכן אע"פ שידע אדם הראשון את העבודה שיש לפניו, מפני שנעשה פגם הפה על ידי הנחש, לא היה יכול לבקוע את פיו ולהוציא ולהאיר על ידו את האור הגנוז, ולהמשיך את התיקון והגאולה לבריאיה כולה.

ופרעה היה כנגד אותו הנחש הקדמוני ממש, והיה מרכבה לאל אחר והנחש עצמו, כמ"ש ביחזקאל (א, כט) "פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו אשר אמר לי יאורי ואני עשיתיני", וכמובא בזהר בא (בדף לד ע"א), והוא סוד האות פ' של פרעה, שהוא כנגד הפה של הנחש.

והנה לעולם הנחש פועל לבטל את האור הגנוז מהבריאה. וכן היה הדבר במצרים, שגדל משה רבנו בבית פרעה, ודיברו החרטומים אל פרעה שמה הוא זה שכנגדו, והוא שיבטל את מלכותו, ורצה פרעה להרוג ולשרוף למשה, נמצא שעל ידי הדיבור במשה רצו לסלק ולבטל את האור הגנוז מן העולם ולהמשיך חורבן. אך על ידי יתרו נעשה הצלה לעולם, כי יתרו טען שאין בו את

הדעת היכולה לבטל את פרעה, ויעץ יתרו להביא לפני משה קערת זהב וגחלת, עד שמתוך כך נעשה כבד פה וכבד לשון כמובא במדרש (שמו"ר א, כו), היינו שנעשה פגם בפה דקדושה - בכדי שיוכל האור הגנוז להשאר בעולם, אך מאידך הוא נגזר בפה ואינו יכול לבקוע את השפתיים שהם סוד האות ס סתומה ולהאיר בעולם.

כי ראש החרטומים שהיה מדבר במשה היה בלעם, שהוא היה כח הפה של פרעה, ולכן נקרא 'בלעם', שהוא בלע-ם, כי גרם שלא יוכל האור הגנוז לבקוע את השפתיים של משה שהם סוד אות ס' סתומה כמובא ברכבו האר"י (בשער הכוונות דרושי העמידה א). והמשמעות בזה, שמאותה העת לא היה יכול משה להאיר כרצונו את האור הגנוז לישראל ולהמשיך להם את הישועה וההצלה, ולכך רק כאשר בא על דעתו, היינו שבא למדרגות גדולות והיה יכול להמשיך בכח יחודים ותפילות בחינת מוחין גדולות, שהוא השפעת האור הגנוז ביתר שאת, היה חפץ לגלות את הגאולה לישראל ולפדותם. וזה שכתוב "ויגדל משה ויצא אל אחיו", שכאשר בא למוחין גדולות כמובא בתפארת שלמה (רמזי פסח), שאינו גדלות כשאר בני אדם כמובא בשמות רבה (א, כז), לכך תיכף יצא משה אל אחיו להאיר להם.

משה היה מתוקן תמיד לזרו את הקץ

אך נגזר הדיבור בתוך פיו ונסתר מישראל

והנה האור הגנוז הוא אור הגאולה שלמעלה מן הטבע, ולכך החל להשתמש באור הגנוז וביטל את המצרי בכח האור הגנוז, שהוא גילוי שם המפורש, וכמובא בשמות רבה (א, כט). אך ליום אחר שיצא אל אחיו, ראה שהדעת והאור הגנוז אינו יכול ליצא ולהאיר להם, כי מאחר שיש בהם דלטוריא ופגם הדיבור, הבין מדוע נעשה לו כמעט הסתלקות, והבין את הסיבה שנעשה אצלו כבודות פה בקטנותו, כי מאחר שפוגמים הפה וחוכרים לצד הנחש, נעשה בזה גנייה לאור הגנוז. וכל המשמעות בזה הוא לצד של ישראל, כי במשה לעולם מאיר האור הגנוז, וכל החיסרון בזה הוא מצד ישראל, שמשה אינו יכול לפתוח את פיו ולהאיר בהם, כי הוא סכנה גדולה שיהרגוהו. וזה שאמר 'עתה נודע הדבר', היינו שנודע לו הסיבה שנעשה כבד פה בקטנותו.

ומאחר שנעשה פגם בפה והדיבור, עלול להמשך חורבן ותוהו ובוהו, לכן בכדי שלא ימשך חורבן, נעשה הסתלקות נוסף לאור, ונגזר יותר בהפה, וכאמור. ולכך לא ניסה משה להשתמש יותר באור הגנוז ולבטל את פרעה, אלא ברח ונסתלק ממצרים, בכדי שלא ימשך דין גדול יותר. וגם בפעם הזו ניצול אצל יתרו. ולכך ניתן ליתרו פה והותיר פרשה בתורה משמו, כי פעמיים הוא ששמר את האור הגנוז שלא יסתלק, וזהו שנקרא יתרו 'פוטאל', על שם הפה.

מפני יראת משה מפגם הדיבור ביקש שיהיה אהרון גואלם

לכך כאשר בא משה להר חורב ושלחו הקב"ה לגאול את ישראל, בתחילה נמנע מזה משה, כי רצה משה שתבוא הגאולה ברחמים ללא צד דין, ומפני שידע שישראל בצער גדול, והוא לא נשא איתם בצער הזה בעבודת פרו, ולא היה עימם בכל צערם, כי נתגדל בבית פרעה, וכמובא בשמות רבה (א, כז) שהייתה בת פרעה מחבבת אותו כאילו הוא בנה, ולא הייתה מוציא אתו מפלטרין של מלך, ומרוב יופיו היו הכל מתאוים לראותו, ואף פרעה היה מקרבו בתחילה בקרבה גדולה. והבין משה שיש להם נסיון לדבר בו, ובזה יהיה דין נמשך על ישראל, לכך אמר לקב"ה "כבד פה וכבד לשון אנכי".

וכל הדין ודברים שהיו בין הקב"ה למשה היו על ענין הפה והדיבור, כי לא רצה משה שידברו בו חלילה, ובזה ימשך גאולה בדין חלילה. ולכך ביקש שילך אהרון לגאלם, כי אהרון הוא שהיה לעולם עם ישראל, וכמובא בתנחומא (שמות כז) שהיה אהרון מתנבא להם במצרים, וכמ"ש (בשמואל א, ב, כז) "כה אמר ה' הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה", כי מאחר שהיה אהרון עימם תמיד והייתה דעתו מעורבת עימהם, אפשר היה שלא ידברו בו כלל, והסכימו משה ואהרון שיהיה משה גואלם ואהרון הוא שהיה הפה והדיבור ויהיה הגילוי של האור הגנוז. וכך הוא גם בגאולה העתידה, שבוודאי אינה בשביל הדור הזה לבד, אלא היא בשביל כל הדורות, ובעבור כל אלו שמסרו נפשם על קידוש שמו יתברך. ולא עוד, אלא שהתפילות של כל הדורות יחד הם שיעוררו את היחוד העליון שעל ידו יתגלה בן דוד לגאלנו, אך בכדי שיעלו כל התפילות צריך לקדושת הפה, בכדי שיוכל האור הגנוז ליצא מהפה, שהוא סוד ס' סתומה, ולהאיר.

וצריך שיעלו ב' מדרגות של התפילה, כי בכדי שימשך לנו הצלה לנשמה צריך שיעלו התפילות שהתפללו בהארת המוחין ובדיבקות, ובכדי שיהיה לנו הצלה לגוף, צריך שיעלו כל התפילות שהתפללו בכח, מצד הגוף, בלא הארת הדעת. ומה שביקעו התפילות את השפתיים והפה, ויעוררו את היחוד של הגאולה, הוא מכח קדושת הפה במסירות נפש, שיהיה הפה שלם מכל צד האכזריות של לשון הרע ורכילות, ורק בזה יוכל אור הרחמים להתגלות על הפה ולהאיר החוצה לכל ישראל, ותתפשט הדעת ותמלא את כל הארץ.

ליציבור הקוראים היקר, הדפסת העלון כרוכה בהוצאות רבות, העלון יוצא בצמצום והביקוש עצום.

ניתן לתרום בעמודות נדירים פלוס לעמותת יד להועיל עבור 'משולחן שלמה'.

או בעברתה: בנק: מזרחי טפחות (20) סניף: 417 (גאולה) מס' חשבון: 521025

שם העמותה: 'יד להועיל' - עבור העלונים, ולציין את שם ההקדשה.

התרומה מוכרת לצרכי חזור מס (סעיף 46)

לבקשת רבים ניתן לשמוע בקו 'שיעורי הינוקא'

את השיעורים האחרונים והמאמר היומי.

מספר הקו 02-5-306-506

האיזני ותחי נפשכם

m.yam.shlomo@gmail.com

כל הזכויות שמורות למכון 'ם שלמה'. לתגובות הערות והקדשות וכן לקבלת הגיליון יש לפנות בטלפון 0548434755 או בכתובת מייל